

LO-TCO RÄTTSSKYDD AB

Nyhetsbrev nr 1/2025

Välkommen till Rättsskyddets nyhetsbrev! Du har fått det därför att du antingen är angiven som kontaktperson hos oss eller har anmält att du vill få det. Sprid det gärna vidare.

Du kan prenumerera på nyhetsbrevet från vår hemsida, fackjuridik.se; anmäl dig under fliken Nyhetsbrev. Du kan även gilla oss på Facebook och på så sätt få del av nyheter. Har du en kollega som vill ha nyhetsbrevet, eller om du inte vill ha fler utskick från oss, skicka ett mejl till mattias.af.malmborg@fackjuridik.com.

Arbetsrätt

Stort antal domstolsprövningar angående hindrande av skyddsombud

En särskild utbildningsinsats i arbetsmiljörätt för ombudsmän i LO-förbunden har gett resultat – för närvarande är förbundsjuristerna på Rättsskyddet ombud i åtta pågående mål hos Arbetsdomstolen som gäller hindrande av skyddsombud. Vi inleder detta nyhetsbrev med en beskrivning av det senast instämnda ärendet.

LKAB krävs på skadestånd för att ha hindrat skyddsombud

IF Metall har väckt talan i Arbetsdomstolen mot LKAB och arbetsgivarorganisationen Industriarbetsgivarna. I juli 2024 bytte LKAB ut ett tidigare gällande handlingsprogram för alkohol och droger mot en ny rutin avseende droger. I det tidigare gällande handlingsprogrammet framgick att om någon testade positivt var målet att missbruket skulle bort och att individen som testat positivt skulle återkomma i arbete. I den nya rutinen sägs bland annat att arbetsgivarens rehabiliteringsansvar inte omfattar missbruk av droger.

Ändringar av en alkohol- och drogpolicy påverkar arbetsmiljön på arbetsstället. I det här fallet har LKAB inte låtit berörda huvudskyddsombud delta i utarbetandet av den nya rutinen gällande droger och inte heller låtit dem delta i planeringen inför att ersätta det tidigare gällande handlingsprogrammet med den nya rutinen. Bolaget har därmed hindrat skyddsombuden från att fullgöra sina skyddsuppdrag, vilket är ett brott mot

arbetsmiljölagens regler om samverkan i arbetsmiljöarbetet. För detta har förbundet yrkat allmänt skadestånd till berörda huvudskyddsombud för brott mot arbetsmiljölagen och förtroendemannalagen samt allmänt skadestånd till förbundet för brott mot förtroendemannalagen.

Arbetsdomstolens mål A 58/25.

Förbundet företräds av förbundsjuristen Annett Olofsson, tfn 08-6766329.

Citygross ”hyvlar” personal i strid med de nya turordningsreglerna i LAS – Rättsskyddet driver pilotfall i AD för Handels

Handelsanställdas förbund har stämt City Gross och Svensk Handel för brott mot turordningsbestämmelsen i 7 a § anställningsskyddslagen. I samband med att City Gross gjorde en omorganisation har man lämnat erbjudanden till de anställda om sänkt sysselsättningsgrad utan att följa turordningen i bestämmelsen som infördes i anställningsskyddslagen 2022. Handelsanställdas förbund har därför förhandlat och sedermera stämt City Gross och Svensk handel i Arbetsdomstolen för turordningsbrott.

Arbetsdomstolens mål A 44/25.

Förbundet företräds av förbundsjuristen Annika Wahlström, tfn: 08-676 63 42.

Tvist i tingsrätt gällande skadestånd för brott mot nya bestämmelsen i lagen om uthyrning av arbetstagare

En medlem i Svenska Transportarbetareförbundet hade den 1 oktober 2024 varit uthyrd till ett kundföretag och placerad på en och samma driftsenhet i mer än 24 månader under en period om 36 månader. Kundföretaget hade inte inom en månad därefter erbjudit medlemmen tillsvidareanställning. Kundföretaget hade inte heller inom samma tid betalat ersättning motsvarande två aktuella månadslöner till medlemmen. Kundföretaget bröt därigenom mot 12 a § lagen om uthyrning av arbetstagare.

Som ombud för medlemmen har LO-TCO Rättsskydd AB väckt talan i Västmanlands tingsrätt och yrkat ekonomiskt och allmänt skadestånd till medlemmen.

Västmanlands tingsrätts mål T 1421-25.

Förbundet företräds av förbundsjuristen Annett Olofsson, tfn 08-6766329.

GS-facket stämmer ett träindustriföretag för hindrande av skyddsombud och kollektivavtalsbrott

Förbundets skyddsombud fick kännedom om att en arbetstagare arbetade övertid, troligtvis i strid med gällande kollektivavtal. Arbetstid är en mycket viktig arbetsmiljöfråga. För att kunna kontrollera övertidsuttaget och även arbetsmiljösituationen begärde skyddsombudet därför att få del av övertidsjournalerna avseende arbetstagaren. Enligt det kollektivavtal som gäller på arbetsstället ska arbetsgivaren föra sådana övertidsjournaler. Kollektivavtalet ger även skyddsombudet rätt att få del av anteckningarna om övertid. Skyddsombudet har dessutom sådan rätt enligt 6 kap 4 och 6 §§ arbetsmiljölagen.

Företaget lämnade dock inte ut anteckningarna med hänvisning till dataskyddsförordningen. Att en arbetsgivare hänvisar till dataskyddsförordningen förekommer i allt större utsträckning som ett försök att begränsa det fackliga inflytandet. Förbundet har gjort en annan bedömning och anser inte att dataskyddsförordningen hindrar bolaget att behandla och lämna ut anteckningarna om övertid till skyddsombudet. Företaget hindrade således skyddsombudet att fullgöra sina uppgifter som skyddsombud och är därför skyldigt att betala skadestånd till skyddsombudet för brott mot arbetsmiljölagen, förtroendemannalagen och kollektivavtalet samt till förbundet för brott mot förtroendemannalagen och kollektivavtalet.

Ombud för skyddsombudet och förbundet är Henric Ask, LO-TCO Rättsskydd, tfn: 08-676 63 58

Generaladvokaten anser att minimilönedirektivet bör ogiltigförklaras i sin helhet

I oktober 2022 antog EU ett direktiv om tillräckliga minimilöner inom EU (minimilönedirektivet). Danmark, som röstade nej till direktivet tillsammans med Sverige, har därefter väckt en ogiltighetstalan hos EU-domstolen. Generaladvokaten Emiliou har nu yttrat sig och slutlig dom från EU-domstolen väntas senare i år.

Generaladvokaten anser att EU överskridit sin lagstiftningskompetens och att direktivet därför ska ogiltigförklaras i sin helhet. I EU:s fördrag ska bl.a. löneförhållanden (pay) och föreningsrätt undantas från EU:s kompetens. Generaladvokaten konstaterar att även om direktivet inte reglerar själva lönenivån, så är direktivets primära målsättning att öka lönenivåerna. Direktivet ingriper därför direkt i undantaget för löneförhållanden.

Om EU-domstolen skulle komma fram till en annan slutsats, anser generaladvokaten att de bestämmelser som syftar till att främja kollektivavtalsförhandlingar om lönesättning (artikel 4) inte ingriper i, utan snarare skyddar, föreningsrätten. Generaladvokaten anser därför inte att direktivet i sin helhet kan ogiltigförklaras på den grunden att föreningsrätten är undantagen från EU:s kompetens.

Slutligen kommer generaladvokaten fram till att direktivets bestämmelser om kollektivavtalsförhandlingar (artiklarna 4.1.d och 4.2) begränsar medlemsstaternas utrymme att välja metod för lönesättningen, vilket inte är förenligt med fördragets undantag för löneförhållanden. Bestämmelserna tillhandahåller dessutom endast ett medel för att uppnå det primära målet att höja lönenivåerna, vilket kan uppnås med stöd av direktivets övriga bestämmelser. Om inte direktivet ogiltigförklaras i sin helhet, föreslår generaladvokaten att dessa bestämmelser ogiltigförklaras.

Mål C19/23; Kingdom of Denmark v European Parliament and Council of the European Union

Försäkringsrätt

Försäkringskassan saknade stöd för att hävda restarbetsförmåga efter en arbetsskada – medlem i GS-facket fick behålla 300 000 kr i livränta

Kammarrätten i Göteborg har prövat frågan om Försäkringskassan gjort en tillräcklig utredning för att ha rätt att sänka en livränta med motiveringen att det finns en restarbetsförmåga.

Försäkringskassan hade beviljat medlemmen livränta från juli 2020 till oktober 2022 på grund av ryggsbesvär orsakade av en arbetsskada 2018, i form av en allvarlig fallolycka från en byggnadsställning och kontinuerlig sjukskrivning därefter. Försäkringskassan bedömde ändå att medlemmen hade en fiktiv förvärvsförmåga i ett heltidsarbete som butiksbiträde. Vid beräkning av livräntan fastställdes medlemmens årsinkomst efter skadan till 306 319, vilket innebar en mycket låg ersättning.

Det ställs dock höga krav på utredningen när det gäller framtida alternativa arbeten och inkomster. Rättskyddet menade att frågan om medlemmen, trots sin arbetsskada, kan utföra arbetet eller inte förutsätter att Försäkringskassan har jämfört den medicinska funktionsnedsättningen mot de konkreta krav som ett arbete som butiksbiträde faktiskt innebär. Försäkringskassans utredning måste ange vad det fiktiva arbetet innebär på ett konkret plan, vilket innebär att det ska finnas uppgifter om vilka fysiska och psykiska krav som normalt kan förväntas i arbetet. Varken Försäkringskassan eller förvaltningsrätten hade närmare angett vad ett arbete som butiksbiträde egentligen innebar.

Kammarrätten konstaterar att Försäkringskassans utredning saknade närmare information om arbetet som butiksbiträde. Kammarrätten lyfte också att den enda beskrivning av arbetsuppgifterna för ett butiksbiträde som fanns i målet var Arbetsförmedlingens och Försäkringskassans kunskapsmaterial för sjukpenningärenden. Det underlaget hade

Rättsskyddet gett in i målet för att visa på det orimliga i att medlemmen skulle ha en arbetsförmåga i ett arbete som butiksbiträde. Kammarrätten landade i att uppgifterna i det medicinska underlaget angående rörelsebegränsningar och nedsatta fysiska uthållighet visade att medlemmen inte kunde anses leva upp till de fysiska kraven såsom de beskrivs i kunskapsmaterialet. Någon arbetsförmåga i arbete som butiksbiträde fanns alltså inte.

Målet återförvisades till Försäkringskassan för kompletterande utredning.

LO-TCO Rättsskydd drev ärendet på uppdrag av GS-Facket. Ombud var Tom Aspengren.

Rörliga lönetillägg ska ingå i beläggningsarbetares livränteunderlag vid fastställande av rätt till arbetsskadeersättning

En medlem i Seko ådrog sig en allvarlig personskada i arbetet och kunde inte längre arbeta som beläggningsarbetare. Efter rehabilitering kunde han återkomma i ett annat arbete, men med en väsentligt lägre lön. Inkomstförlust på grund av ett arbetsbyte som uppstår till följd av en arbetsskada kan ersättas genom arbetsskadeförsäkringen.

Vid beräkningen av om rätt till ersättning föreligger jämförs vilken inkomst som den försäkrade skulle ha haft om arbetsskadan inte hade inträffat jämfört med de inkomster som den försäkrade trots arbetsskadan kan uppbära. Mellanskillnaden kan ersättas genom arbetsskadeförsäkringen.

Kammarrätten i Sundsvall har i en nyligen meddelad dom fastställt att medlemmen har rätt att i livränteunderlaget tillgodoräkna sig samtliga lönetillägg som andra i det arbetslag som medlemmen ingick i erhållit efter det att medlemmen skadade sig. Livränteunderlaget utgör den inkomst som den försäkrade skulle ha haft som inkomst av arbete om arbetsskadan inte hade inträffat.

Arbetsgivaren intygade till Försäkringskassan en lön som inte innehöll samtliga lönetillägg som övriga i medlemmens arbetslag erhållit i lön i tid efter att medlemmen fått en helt nedsatt arbetsförmåga som beläggningsarbetare. När medlemmen tog del av Försäkringskassans utredning såg han att myndigheten inte hade räknat med samtliga lönetillägg som han skulle ha haft om arbetsskadan inte hade inträffat. Arbetsgivaren lämnade därefter kompletterande uppgifter till Försäkringskassan.

Försäkringskassan godkände inte de nya löneuppgifterna som arbetsgivaren lämnat och som utgjordes av en jämförelse med arbetslagets inkomstförhållanden. Förvaltningsrätten fastställde att medlemmen inte kunnat visa att han skadan förutan skulle ha haft en högre årsinkomst än den Försäkringskassan godkänt utifrån det första löneintyget från arbetsgivaren.

Kammarrätten kommer nu till en motsatt bedömning. Enligt kammarrätten har medlemmen med den tilläggsbevisning som åberopats i kammarrätten gjort det sannolikt

att han skadan förutan skulle ha haft en högre årsinkomst än vad Försäkringskassan har godkänt. De rörliga lönedelar som kammarrätten bedömer ska ingå i livränteunderlaget är ersättning för obekvämlig arbetstid, övertidsersättning och timlön utöver schemat. Kammarrättens dom innebär att medlemmen tillerkänns en högre årsinkomst med drygt 100 000 kronor per år.

Det kan för många medlemmar handla om en livsinkomst och därmed mångmiljonbelopp som går förlorade om medlemmen inte har kunskap om hur ärendet ska drivas och hur man ska argumentera när Försäkringskassan har fattat ett negativt beslut. Det finns förmodligen många medlemmar som antingen inte förstått att man har fått ett felaktigt beslut, eller inte trott att det går att vinna framgång mot myndigheten och därför inte kontaktat sitt fackförbund. Detta trots att det många gånger orsakar ett helt onödigt inkomstbortfall som riskerar påverka medlemmens hela livssituation för alltid.

Ett problem med arbetsskadeförsäkringen är att rätten till arbetsskadeliivränta oftast prövas först många år efter att en skada har inträffat. Då kan olika typer av inkomster som beror på den försäkrades arbetsprestationer före skadan vara svåra att bevisa och därmed att få dessa inkomster godkända av Försäkringskassan vid en prövning av rätt till ersättning genom arbetsskadeförsäkringen. Genom en lagändring år 2006 fastställer Försäkringskassan endast ett livränteunderlag från den tidpunkt som livränta ska börja utges för första gången. Därefter indexerar ersättningen. Detta medför att det är oerhört viktigt att den årsinkomst som Försäkringskassan utgår från blir korrekt bedömd, eftersom det påverkar all efterföljande ersättning och även påverkar den framtida ålderspensionens storlek.

Vi har även nyligen skrivit om ett annat mål där dom meddelats av Kammarrätten i Stockholm, ”provisionslönen”. Även i detta mål handlade det om mycket stora belopp som medlemmen skulle ha gått miste om, om facklig rättshjälp inte hade beviljats. Vad båda målen belyser är vikten för medlemmar att få rätt kompensation för olika typer av lönetillägg och de bevisvårigheter som medlemmarna har. Utan den fackliga rättshjälpen skulle medlemmarna hamnat i en bekymmersam situation där man utöver förstörd hälsa även skulle ha haft det ekonomiskt svårt. Detta visar på vikten av att förbunden beviljar rättshjälp i hög utsträckning vad gäller arbetsskadades rättigheter. För medlemmarna går det inte att själva klara av att hantera både sitt sjukdomstillstånd och den komplicerade juridiska processen. I dessa två mål har Försäkringskassan fattat felaktiga beslut som myndigheten vidhållit vid omprövning och som sedan förvaltningsrätten fastställt. Först i kammarrätterna efter årslånga processer uppnås rimliga resultat.

Det räcker inte med att det finns ett försäkringsskydd, om det inte kommer medlemmarna till godo. Vi har tidigare under flera år framhållit att arbetsskadeförsäkringen inte längre fyller den funktion som den var tänkt och att det är alldeles för få medlemmar som får juridisk hjälp för att få ersättning för de arbetsskador som de drabbats av.

Ombud i målet var förbundsjurist Ulf Lejonklou.

Provisionslön ska ingå i ersättning för arbetsskada enligt ny dom meddelad av Kammarrätten i Stockholm

Medlem i Handelsanställdas förbund har fått rätt att tillgodoräkna sig provisionslön vid beräkning av arbetsskadelivränta. Medlemmen hade inte arbetat under ett flertal år innan det blev aktuellt att pröva rätten till arbetsskadelivränta.

Medlemmen har av Försäkringskassan tillerkänts rätt till livränta utifrån en lön, utan tillägg för provision. Förvaltningsrätten fann att arbetsgivarens löneuppgifter om den genomsnittliga provisionslönen för de anställda med provisionslön inte kunde ligga till grund för fastställandet av ett livränteunderlag.

Kammarrätten har kommit till en annan bedömning och anser att medlemmen kunnat göra det sannolikt att rätt till provisionslön föreligger vid fastställandet av ett korrekt livränteunderlag. Eftersom provision varken ingår i medlemmens fastställda sjukpenninggrundande inkomst eller i livränteunderlaget som Försäkringskassan har beslutat om, så ges enligt kammarrättens bedömning inte någon rättvisande bild av den inkomstförlust som arbetsskadan har orsakat. Kammarrätten anser därför att det i detta ärende föreligger särskilda skäl för att använda en högre inkomst med provisionstillägg som livränteunderlag när inkomstförlusten ska beräknas. Skillnad i lön med provision respektive utan provisionstillägg var för medlemmen, vid det första året med rätt till arbetsskadelivränta, drygt 90 000 kronor.

Medlemmens rätt till ersättning genom socialförsäkringarna har varit föremål för en flertal processer i förvaltningsdomstolarna.

Ärendet skickades ursprungligen från förbundet till LO-TCO Rättskydd för bedömning rörande rätt till sjukpenning och sjukpenninggrundande inkomst. Dessa mål förlorade vi och medlemmens sjukpenninggrundande inkomst sänktes till under 80 000 kronor. Vid dessa processer rörande rätt till sjukpenning och rätt till högre sjukpenninggrundande inkomst har medlemmen berättat att han utsatts för ett flertal skadliga faktorer i arbeten redan i mycket unga år, som kunde utgöra en arbetsskada. Utökad rättshjälp meddelades av förbundet. Försäkringskassan godkände därefter inte sjukdomsbesvären som arbetsskada. Efter en ny process i förvaltningsrätten tillerkändes medlemmen rätt till arbetsskadelivränta motsvarande en helt nedsatt arbetsförmåga.

Därefter blev det en ny process i förvaltningsrätten när Försäkringskassan fastställde livränteunderlaget till en lön utan provisionstillägg. Efter kammarrättens dom har nu en rätt till livränta tillerkänts medlemmen, beräknad på ett livränteunderlag med provisionslön.

Genom kammarrättens dom och det kompletterande försäkringsskydd (som finns då arbetsskadan godkänts av Försäkringskassan) så uppgår rätt till försäkringsersättning överstigande 500 000 kronor per år fram till ålderspension. Pensionstidpunkten ligger årtionden framåt i tiden. Detta ska jämföras med om arbetsskadan inte hade godkänts. Då hade medlemmens rätt till ersättning bestått av sjukpenning baserad på en sjukpenninggrundande inkomst understigande 80 000 kronor per år som enda inkomst.

Ärendet visar på vikten av att facken stämmer av medlemmars situation vid längre sjukdomstillstånd och särskilt vid längre frånvaro från arbetsplatsen så att medlemmar inte missar rätt till ersättning genom arbetsskadeförsäkringen. En försäkring som inte används fyller ingen funktion.

Ärendet visar också på medlemsvärdet av den fackliga rättshjälpen. Medlemmen hade inte själv insett att de svåra sjukdomsbesvären orsakats av skadliga faktorer i arbetet och skulle inte heller ha klarat av alla de juridiska processerna mot Försäkringskassan. Detta med beaktande av processernas svårighetsgrad samt att det rör sig om en medlem med en helt nedsatt arbetsförmåga på grund av sjukdom. Med tanke på de ytterst få som numera ansöker om rättshjälp vid arbetsskador, måste mörkertalet för medlemmar som går miste om ersättning de har rätt till rimligen vara mycket högt.

Ombud för medlemmen i målen var förbundsjurist Ulf Lejonklou, tfn. 08-676 63 57.

Försäkringskassans återkrav av livränta upphävdes p.g.a. allvarliga brister i utredningen

Ärendet handlar om en medlem i IF Metall som sedan slutet av 1990-talet var beviljad arbetsskadelivränta för inkomstförlust som uppstått till följd av en arbetsskada. Vid en efterkontroll fann Försäkringskassan att medlemmen inte längre hade rätt till livränta, då hans inkomster i ett omplacerat arbete ökat i sådan utsträckning att någon inkomstförlust inte längre förelåg. Dessutom hade medlemmen orsakat de felaktiga utbetalningarna. Därefter återkrävde Försäkringskassan ett större belopp från medlemmen. Medlemmen saknade förmåga att återbetala beloppet och fick göra upp en avbetalningsplan med Försäkringskassan, där han även fick betala ränta på skuldbeloppet.

Förvaltningsrätten i Umeå har nu upphävt beslutet och underkänner helt Försäkringskassans utredning. Förvaltningsrätten skriver bland annat att det enligt förvaltningsrättens mening bör krävas en betydligt mer robust utredning av den hypotetiska frågan om inkomst som oskadad än den som gjorts i det här målet, innan en sådan uppgift kan läggas till grund för ett återkrav. Vidare konstaterar förvaltningsrätten att handläggaren på Försäkringskassan på eget bevåg gjort egna beräkningar av hypotetiska lönetillägg som vare sig kunnat bekräftas av arbetsgivaren eller på annat sätt bevisas. Trots att handläggaren i princip "gissat" sig fram till en hypotetisk lön som oskadad vid fastställandet av återkravet, så har Försäkringskassan inte haft några

invändningar om en tillräckligt noggrann utredning när beslutet om återkrav fattades. Inte heller vid omprövning av beslutet fann Försäkringskassan några brister i den egna utredningen. Slutligen har Försäkringskassans juristenhet vidhållit uppfattningen att återkravet är korrekt vid prövning i förvaltningsrätten. Försäkringskassan har nu återbetalt allt som medlemmen hunnit inbetala till Försäkringskassan enligt återbetalningsplanen, inklusive inbetald ränta.

I dagens medierapportering handlar mycket om överutnyttjande och fusk inom socialförsäkringen. Det kan i detta mål konstateras att flera kontrollinstanser hos Försäkringskassan inte uppmärksammat de allvarliga bristerna i beslutsunderlaget innan myndigheten verkställde återkravet. Ett beslut om återkrav är ett mycket betungade beslut för den som blir återbetalningsskyldig och medför ett personligt lidande för den återbetalningsskyldige och en kraftigt försämrad ekonomisk situation. I detta fall har det inneburit att medlemmen i slutet av sin yrkeskarriär fått leva med en sträng återbetalningsplan under en längre tid innan förvaltningsrätten upphävde beslutet. Ett återbetalningskrav som grundat sig på att Försäkringskassan i princip skapat uppgifter om en hypotetisk inkomst som oskadad. Att ”gissningar” från myndigheten kring en hypotetisk lön som oskadad kan medföra ett återkrav är som förvaltningsrätten konstaterar inte i sin ordning. Medlemmen företräddes av ombud genom den fackliga rättshjälpen. Det är oklart hur många fler medlemmar som skulle behöva juridisk hjälp med oriktiga återkrav med tanke på den fokusering som dessa frågor för närvarande får. Det finns stöd för att möjligheten till framgång vid socialförsäkringsmål förbättras avsevärt om den försäkrade företräds av juridiskt ombud.

Ombud för medlemmen var Ulf Lejonklou, tel. 08-676 63 57.

Övrigt

Vi önskar Josephine Trinder välkommen som ny chef för vår arbetsrättsenhet! 🐾

